

Kısa Bir Demokrasi Analizi ve Militan Demokrasi Anlayışına Liberal Perspektiften Bir Bakış

A. Zeki Uyanık* - Şammas Salur**

“Eskilerin demokrasisi bir demokrasi olarak kalabilmişti. Çünkü onların demokrasisi devletsiz bir demokrasiydi. Bizim demokrasisimiz devletsiz değildir ve olamaz da...”

Sartori

Lâtincede halk demek olan “demos” ile egemenlik demek olan “kratos” kelimelerinden oluşan demokrasi, Aristo ve Plâto tarafından, eğitimsiz alt tabaka insanların zengin ve zeki insanları yönettiği bir yönetim şekli olarak, pejoratif anlamda kullanılmıştır. Aristo’ya göre demokrasi, iyi kent ya da sitenin karşılığı olan “politeia”nın dejenere olmuş hâlidir. Aristo’nun demokrasisindeki demos, yığınları, kalabalıkları, yoksulları ve bencilik, kanunsuzluk veya başka birtakım kusurlarla nitelenebilen yığınları kapsamaktadır. Modernite ile birlikte demokrasi, Plâto ve Aristo’da olduğu gibi, negatif bir yönetim biçimi olarak tanımlanmamış devletin tek rasyonel biçimi (Küçük, 1994: 19) hâline gelmiştir.

Geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş sürecinin hayata yansımaları sosyal, ekonomik ve politik alana ilişkin sorunlara çözüm arayışı şeklinde olmuştur. Moderniteyi, bireyselleşme, sekülerleşme, kentleşme, rasyonalleşme ve bürokratikleşme kavramlarının bir araya gelmesini anlatan bir terim olarak tanımlarsak (Best, 1998: 15) modernitenin bilimsel, kültürel, ekonomik ve siyasal olmak üzere ayrı ayrı boyutlarından bahsedebiliriz. Modernizmle birlikte şekillenen demokrasi, geleneksel otorite kavramının kaynağını ve yapısını köklü bir şekilde değiştirir; artık otoritenin kaynağını doğrudan halka dayandırır (Burns, 1984: 4). Max Weber’e göre otoritenin kaynağı üç temele dayanmaktadır: rasyonel temel, geleneksel temel ve karizmatik temel. Rasyonel temelde (legal otorite), normatif kuralların kanuniliğine (legality)

* Fatih Üniversitesi, Ankara Meslek Yüksekokulu Öğretim Görevlisi

** Fatih Üniversitesi İİBF Kanun Yönetimi Bölümü Öğretim Görevlisi.

inanılır ve otoriteyi kullananların bu kurallar çerçevesinde davranmaları beklenir.

Geleneksel temelde (geleneksel otorite) otorite kullanımı, eskiye ait geleneklerin kutsallığı ve dokunulmazlığı ile oluşan bir statünün ve otoriteyi sözü edilen geleneklere göre yönetenin meşruiyeti temeline dayanır. Bir diğer deyişle, geleneğe atfedilen kutsallık, aynı gelenekler çerçevesinde otorite kullanmasını meşru kılmaktadır.

Karizmatik temelde (karizmatik otorite) otorite kullanımında da, yönetene atfedilen bir tür kutsallık ve dokunulmazlık söz konusudur. Fakat bu kutsallık yönetenin istisnai dokunulmazlığı, kahramanlığı, örnek kişiliği gibi karakterlerinden kaynaklanmaktadır.

Legal otoritede, kanunlar çerçevesinde kurulmuş olan gayrişahsî düzene; geleneksel otoritede, kutsal statüye; karizmatik otoritede ise, karizma sahibine itaat edilir (Weber, 1947: 328).

Yukarıdan da anlaşılacağı gibi, modernite ile iç içe olan rasyonelleşmenin getirdiği bireyselleşme ile birlikte otoritenin kaynağı artık kutsal ya da kişisel olmaktan çıkmış ve sorgulanır hâle gelmiştir. Bu bireyselleşme "halk" kavramını da önemli ölçüde değişikliğe uğratmıştır. Bu noktada, halk kavramından nasıl bir anlam çıkarılabileceği üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Bu çerçevede modern toplumun geleneksel toplumdaki boyutunu demokrasinin oluşturduğunu söylememiz mümkün olacaktır. Modernizmin bir ürünü olarak demokrasi, geleneksel otorite kavramının kaynağını ve yapısını köklü bir şekilde değiştirir; artık otoritenin kaynağı tanrısal veya karizmatik olmayıp doğrudan halka dayanmaktadır (Burns, 1984: 4). Demokrasinin üzerinde konumlandığı "demos" kelimesinin karşılığı olan "halk"

sözcüğünün Batı dillerinde nasıl kullanıldığına bakarsak, demokratik yöntemlerin Kara Avrupası ve Anglo-Sakson geleneklerinde farklı anlamlar taşıdıklarını görebiliriz. Sartori'nin belirttiğine göre; halk kelimesi İngilizce'de "people" olarak kullanılmakta çoğul bir anlam taşımakta ve topluluk adı olmasına rağmen çoğul bir fiil almaktadır. Aynı kelime İtalyanca'da "popolo", Fransızca'da "peuple" ve Almanca'da "volk" olarak geçmekte ve tekil bir varlığa işaret etmektedir. Buradan, ikinci tip kullanımların bölünmez bir genel iradeyi, organik bir bütünü ve tek yığını çağrıştırmaktan söz edilebilmektedir. Sartori, birimlerden bütünlük oluşturma şeklindeki holistik yorumların Alman, Fransız ya da İtalyan bilginlerinden çıkmış olmasını bir rastlantı olarak görmemekte ve Anglo-Sakson geleneğinde demokrasiye bir polikrasi anlamı yüklemekte, onun "demos"unu birbirinden ayrılabilir çokluklardan oluşan bir bütün olarak algılamaktadır (Sartori, 1993: 23). Burada bir yöntem sorunu ile karşılaşmaktayız. Halk kelimesinin aşağı sınıf olarak kullanımının, ancak Aristo'nun tanımladığı türden bir demokraside geçerli olması ya da organik bir bütün olduğu anlayışları demokratik bir yöntem olarak başvurulan siyasal yönetim tarzlarında pek geçerli görünmemektedir.

Bir demokratik yönetim gereği eğer meşruiyet açısından seçime başvuruluyorsa, elbette çoğunluk önemli olacaktır; ama bu durum çoğunluğun mutlak anlamda sınırsız güce sahip olması gerektiği sonucunu doğurmaz. Sartori'nin belirttiğine göre; çoğunluğun sınırsız yönetim hakkı, zamanla o çoğunluğun yücelttiği ilkenin karşılığı bir kuralın işlememesine sebep olabilir ve demokratik bir yarışın birincisi, daha en baştan, salt iktidarı elde ederek o demokrasinin geleceğini anti-demokratik yapabilir (Sartori, 1993: 26). Öyleyse, çoğunluğun sınırlı yönetimi, bir diğer deyişle, çoğunluğun ya da

iktidarı elinde bulunduranların söylediğinin tam tersinin de söylenebileceği bir ortamın bulunması, o demokrasinin ileride de demokrasi olarak kalabilmesi için oldukça önemlidir. Militan demokrasi anlayışı, Erdoğan'a göre (koruma hakkı) demokrasi için tuzaktır. Demokrasinin korunması adına temel sivil ve siyasal haklar baskı altına alınmakta, demokrasinin özüne tamamen ters uygulamalar ortaya çıkmakta; bu durumda korunan demokrasi değil, demokrasiyi korumaktan söz edenlerin çıkarlarına hizmet eden yerleşik düzen olmaktadır (Erdoğan, 2000: 46).

Demokrasilerde ötekinin ne söylediğine bakmadan veya onları demokrasi adına zararlı görmek anlayışı, bir demokrasiyi değil "demolatri"yi anlatır. Demolatri, gerçek halka bakılmaz ve bol bol halk söylemi ile ideal bir halk fetişi ortaya konur. Yaşamakta olan yoksul halka, haklardan ve olanaklardan mahrum olanlara karşı gerçek bir sevgi ve acıma demek olan "demofili"nin böyle bir ideal halk fetişinde yeri yoktur (Sartori, 1993: 27).

Yukarıda bahsedildiği biçimiyle meşruiyetini halktan alan demokratik yönetim önce İngiltere'de, sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde, daha sonra da Fransa'da yerleşik hâle gelmeye başlamıştır. Sayılan bu ülkelerden İngiltere ve Fransa'da feodaliteye karşı yürütülen mücadeleden sonra sistemin liberal demokrasi olarak ortaya çıkması neticesinde liberalizm, demokrasinin bir niteleyicisi olagelmıştır (Canikoğlu, 1996: 25). Mustafa Erdoğan'ın düşündüklerine eğilsek, liberalizmin demokrasinin niteleyicisi, hatta ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda son derece net bir tavırla karşılarız. Ona göre demokrasi, belirsiz ve her anlama gelebilen bir kavram değildir. Hatta, sosyal demokrasi olarak ifade edilen görüş dahi, sanki farklı bir kategoriymiş gibi ayrı olarak ele alınmaktadır. Bir diğer deyişle, demokrasi-

nin, liberal demokrasi dışında, iddia edildiği gibi, birçok varyasyonu yoktur. Erdoğan, tezine dayanak olarak Macpherson'u eleştirirken son derece önemli şu noktaya parmak basmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde liberalizm demokrasiden önce varolmuştur (Erdoğan, 1993: 102). Yazarın bu noktada söylediklerinden de anlaşılacağı gibi demokrasi Eski Yunan'da kullanıldığı şekliyle kullanılmamaktadır. Erdoğan'ın da belirttiği gibi, David Held de, sivil hakların siyasal hakları öncelediğini; yani bireysel temelli insan haklarının, toplumsal temelli insan haklarından daha önce ortaya çıktığını söylemektedir (Held, 1995: 51). Bu durumun en azından tarihsel olarak Batı için doğru olduğunu söylemek mümkündür.

Liberal demokrasi 20. yüzyıla gelinceye dek ciddi tehlikelerle karşılaşmamıştır. Bu yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren, özgürlükleri sözümlerine halk adına ortadan kaldıran rejimler tehdit olarak boy gösterdi: faşizm ve komünizm. Bu dönemde demokrasinin en büyük düşmanı, yerini aldığı eski rejimler (mutlakiyetçi rejimler) değil komünist veya faşist olan totaliter rejimlerdi (Touraine, 1995: 361).

Liberal demokraside sivil ve siyasal özgürlükleri kısıtlamamaya özel bir önem atfedilmektedir. Düşünce özgürlüğü ise insanların yönetime katılmalarının garantisidir. Özellikle Hitler Almanyası'nın yol açtığı II. Dünya Savaşı gibi trajik deneyimlerin kimi ülkelerdeki "demokratik" düzenlerin sağladığı geniş özgürlüklerin bir sonucu olup olmadıkları, içinde buldukları sosyo-ekonomik şartlar irdelenerek anlaşılabilir. Çünkü, Hitler Almanyası'nda yaşanan trajik deneyimlerden yola çıkarak demokrasilerin sağladıkları geniş özgürlüklerin, zamanla kendi varlıklarını tehlikeye atacak kadar önemli tehditler oluşturduğunu ileri sürenler olmuştur (Hakyemez, 1999: 2).

Bu noktada, liberal demokratik rejimlerde biraz evvel değinilen bazı tehditlerin engellenmesi amacıyla, kimi özgürlüklere birtakım sınırlandırmalar getirilmesi olarak ifade edilen “militan demokrasi” kavramını inceleyip demokrasilerin militanlaşp militanlaşmayacağı üzerinde durmakta fayda vardır. Öncelikle militan demokrasi kavramının ortaya çıkış sebepleri ve çerçevesi üzerinde durup daha sonra “demokrasi, yeri geldiğinde militanlaşabilmelidir” diyenlerle, “demokrasilerin militanlaşp temel özgürlükleri budayamayacağımı” savunanları ele alabiliriz.

Belirtmek gerekir ki —yukarıda verilen militan demokrasi tanımından anlaşılacağı gibi— bu kavramın tartışılması, gerçek özgürlükçü demokrasiler için bir anlam ifade eder. Eğer bir rejimde tüm demokratik hak ve özgürlükler yaşanmıyorsa, orada halkın yönetime katılımı sınırlı olup “demokrasiyi korumak” gibi bir kavramı tartışmak anlamsızlaşacaktır.

Avrupa’da uzun bir mücadeleler ve toplumsal dönüşümler sonunda siyasal rejim olarak ortaya çıkan liberal demokrasi 20. yy.’ın başına kadar (1917) varlığını tehdit edebilecek siyasal bir alternatifle karşılaşmadı. 20. yy. başlarında Marksizmin bir yorumu olarak kurulan Sovyetler Birliği ve ortaya çıkan enternasyonal hareketler, ABD’de rejim karşıtı fikirlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Güran, 1969: 81). Ancak bu akımlar hiçbir zaman ABD’de liberal özgürlükleri tehdit edebilecek bir halk desteğine ulaşamamıştır.

Ayrıca 1930’larda Almanya, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde “faşizm” bir tehlike olarak ortaya çıkmış bulunuyordu (Loewenstein, 1937: 422). Faşizmin çıktığı bu ülkelerin o dönemde içinde buldukları durum, ekonomik çöküş, işsizlik ve siyasal kutuplaşmalar doğurmaktaydı. Yukarıdaki ülkelerde ortaya

çıkan radikal faşist akımlar, sosyo-ekonomik temelleri bakımından, liberal demokrasinin kurumsallaşmadığı ortamların ürünü idiler.

Bu bağlamda faşizm ve nasyonal sosyalizm gibi akımların neden İngiltere, ABD, İsveç, Norveç gibi liberal ekonomik düzenin kurumsallaştığı ülkelerde değil de Almanya, İtalya gibi ülkelerde ortaya çıktığı sorusu çerçevesinde 20. yy.’ın başındaki Almanya ve İtalya’nın içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartların irdelenmesi anlamlı olacaktır.

Hitler öncesi Almanyasında; Alman ekonomisinin ileri derecede bozulmuş olması, Prusya’dan devralınan devletçi gelenek, Prusya-Alman militarizminin kökleşmiş durumu, Alman ekonomisi ekolünün devletçi yapısı, 19. yy.’daki “devrimci nasyonalist” Alman doktrinlerinin nasyonal sosyalizme zemin hazırlaması, ırkçı düşünceye yolaçan Alman kültür (volkisch kültür) yapısı (Payne, 1995: 50) gibi sebepler nasyonal sosyalizmin palazlanması için münbit bir ortam teşkil etmekteydi. 1922 yılında bir Amerikan doları 162 Alman markına denk gelirken, 1923’te bir doların karşılığı 4.2 trilyon mark olmuştur. Öte yandan işsizliğin on milyona ulaştığı 1932 yılındaki genel seçimlerde Hitler % 34 oy oranına ulaşabilmişti, oysa 1924 seçimlerinde bu oran yalnızca % 3,5 idi (Çaha, 2000: 47).

İtalya’da da faşizmin ortaya çıktığı yıllarda ekonomik, sosyal ve siyasal durum liberal demokratik değerlerin yerleşmesi için pek uygun değildi. Anayasal monarşik rejim orta ve üst elit sınıfların dominasyonu altındaydı. Kuzeyliler fakir Güneylilere karşı ırksal bir düşmanlık besliyorlardı. Ekonominin, Avrupa’nın diğer bölgeleriyle kıyaslandığında zayıf bir yapı göstermesine rağmen Avrupa’nın en yüksek vergi oranlarının cari olması söz konusu idi. Birinci Dünya Savaşı’nın başlama arefesinde, kadınlar için ol-

madığı gibi erkek nüfus için de genel oy prensibi kabul edilmemişti. Biraz daha geriye gidersek, İtalya'nın 1870'lerde, Roma gibi önemli bir merkezi bile kontrol altında tutamamasının yanı sıra —o tarihte Roma Avusturya-Macaristan'ın kontrolü altında idi— Avrupa'nın diğer büyük güçlerinden geride kalması, sömürebileceği alanları diğer güçlere kaptırması, İtalyanlar arasında “la rivoluzione mancata —geç kalınmış devrim—” düşüncesinin doğup yayılmasına sebep olmuştur. Devrim için gerekli olan ise İtalyan milliyetçilik ideolojisinin gurusu Giuseppe Mazzini'nin yapmaya çalıştığı gibi halktaki bu eğilimi siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmeyle birleştirmekti (Payne, 1995: 61).

Yukarıda kısaca bahsettiğimiz Almanya ve İtalya örneklerinde olduğu gibi, demokrasiye yönelen bu tip faşizan gelişmeler özgürlüğün tam anlamıyla kullanılabilirdiği ortamlarda değil, ekonomik, sosyal ve siyasal çöküşün özgürlüğün sivil ve siyasal haklar bağlamında kullanımını zorlaştırdığı ülkelerde ortaya çıkma eğiliminde olmuştur.

İlk defa, 1930'ların Avrupası'nda faşizan hareketlerin görüldüğü yıllarda, siyaset bilimci Karl Loewenstein tarafından kullanılan militan demokrasi kavramı şöyle tanımlanmıştır: “Faşizm, komünizm, nasyonal sosyalizm ve benzeri özgürlükçü demokratik düzeni açıkça tehdit eden ve ortadan kaldırmayı amaçlayan totaliter akımlar karşısında, kendi demokratik değerlerini korumak amacıyla, bu tür yıkıcı akımları savunan bireylerin ve grupların ifade ve örgütlenme özgürlüklerini kısıtlayan ve bunlara karşı hukuksal, siyasal ve toplumsal alanda aktif bir tutum içeresine giren, liberal demokrasinin 1930'lardan sonra siyasal ve toplumsal koşulların ortaya çıkardığı farklı bir yorumudur” (Hakye-
mez, 1999: 16).

Militan demokrasi anlayışını savunanların, demokratik bir rejimi yıkararak, yerine to-

taliter bir rejimin kurulmasını engellemek olarak formüleştirdikleri görüşlerinin çıkış noktasını 20. yüzyılın ilk çeyreğinde İtalya ve Almanya'da yaşanan fiili durum oluşturmaktadır. Oysa, daha önce de belirtildiği gibi, söz konusu ülkelerde yaşanan süreçlerin kendine has doğası militan demokrasi anlayışını haklı çıkaracak nitelikte değildir.

Demokrasinin militanlaşabileceğini savunanlara göre demokrasi kendi yıkılışına seyirci kalmaz. Demokrasilerin kendilerini yıkmaya teşebbüs eden akımlara karşı kendilerini savunma haklarının yanı sıra, “militanlaşma hakkı” bile vardır (Teziç, 3.2.2000). Özgürlükleri yok etme özgürlüğünün olamayacağını savunan isimlerin en önemlilerinden birisi, militan demokrasi kavramını da ilk kez kullanan Lowenstein'dir. Demokrasiye tehdit oluşturan unsurlar (faşistler ve komünistler) özgürlüklerini kötüye kullanmaktadırlar (Loewenstein, 1951: 191). Aynı paralelde düşünen düşünürlerden biri olan Münici Kapani'ye göre; bir ülkede özgür demokratik düzeni yıkmak ve yerine dikta rejimi kurmak isteyen görüşlerin örgütlenmelerine müsaade edilmemelidir (Kapani, 25.2.1965).

Bu görüşleri savunanlar, anlaşılacağı üzere, düşünce özgürlüğünün sınırları olduğunu ileri sürmekte, yani özgürlüklerin ancak demokratik rejimin yaratına iseler savunulmayı hak ettiklerini düşünmektedirler. Bu durumda özgürlüklerin gideceği yön ve alacağı şekil belirlenmiş olmaktadır. Özgürlükler, kendilerini yok etmek isteyenlere karşı taarru müdafaa hakkına sahiptirler.

Demokrasinin özünün özgürlüklerde yoğunlaştığını savunanlara göre, militan demokrasiyi savunanların gözden kaçırdıkları en önemli husus, özgürlükleri sınırlayıp düşünceleri yasaklamamanın demokrasinin kendisiyle çelişkiye düşüyor olmasıdır. Demokratik düzeni yıkacakları ya da kötüye kullanacakları gerekçesiyle düşünceyi açıklama öz-

gürlüğünün sınırlanamayacağını savunan Sami Selçuk'a göre, her düşünce karşıtıyla vardır. Marksizm ve liberalizm birbirlerinin yanlışlarını ortaya koyarak değişik sentezlere ulaşmışlardır. Selçuk, demokrasi karşıtı olsa bile her türlü görüşün savunulmasına izin verilmesinden yana olduğunu dile getirmektedir. Demokrasi, hoşgörüsüz yıkıcı akımlara karşı bile hoşgörülü olacak kadar cömert olmalıdır ve demokrasinin biricik sigortası yine demokrasidir (Selçuk, 1999, 15). Burada üzerinde durulan nokta, demokrasinin aşırı uçları yumuşatıp, ehlileştirilen, âdeta hastalıklı düşünceleri iyileştirip normalleştiren bir hususiyete sahip olduğunun varsayılmasıdır.

Atilla Yayla'ya göre demokrasi bir eğitim sürecini ifade etmektedir. Her eğitim sürecinde en doğal olan olgulardan birisi hata yapmaktır. Çünkü hata yapmayan insan, öğrenmeye ihtiyacı olmayan insandır. Dolayısıyla demokrasi kusursuz işleyen bir sistemden ziyade, doğası gereği hataya eğilimli olan insanlar için en ideal olan sistemdir (Yayla, 2001: 28).

Demokratik toplumlarda demokrasi düşmanlarına da düşünce özgürlüğü tanınmasını savunan Walter Gellhom, "demokratik kurumların üzerinde kurulduğu temel, rakip adaylar ve programlar arasında seçmenlere serbestçe seçim yapma imkânını tanımasıdır" demektedir (Gellhom, 1965: 82). Bu noktada Gellhom, demokratik bir sistemde insanların iyiyi kötüden ayırt edebilen, faydalıyı zararlıdan ayırabilen, rasyonel varlıklar olduğunu kabul eden J. Bentham gibi İngiliz faydacılarla ve klâsik liberal ekonomik teorilerle paralel düşünmektedir. Gerçekten de rasyonel olduğu düşünülen insanların çoğunluğunun kötü bir tercih üzerinde ittifak edip anlaşmaları mümkün görünmemekte, aksinin düşünülmesi bireylerin iradelerine güvensizlik anlamını taşımaktadır. Demokratik bir rejimde, seçenekler karşısında tercih yapması bek-

lenen bireylerin iradelerine duyulan güvensizlik bizi ister istemez jakobenizme götürecektir.

Çoğulcu bir demokraside esas olan, düşüncelerin yasaklanması değil, karşıt görüşlerin kamuoyu nezdinde serbestçe tartışılmasına olanak tanınması ve demokrasinin sağladığı hak ve özgürlüklerin anayasal koruma altına alınmasıdır. Böylece katılımın tabanı genişletilmiş olacaktır. Militan demokrasi fikrine şiddetle karşı çıkan Erdoğan, bu yolun risklerine dikkat çekerek hiçbir rejimin risklerden tamamen azade olamayacağına, demokrasinin risklerle beraber yaşayarak gelişebileceğine ve ayakları üzerinde durabileceğine inanıyor görünmektedir (Erdoğan, 2000: 41-46).

Militan demokrasi tartışmalarında, düşünce özgürlüğünü mutlak olarak kabul edenlerle, özgürlükleri sınırlı olarak değerlendirenler arasında bir ayrışma görülmektedir. Habermas, gerçek bir demokratik toplumun, ancak tarafların şekli unsurlardan çok demokrasinin özü üzerinde kuracakları mutabakata bağlı olduğuna dikkat çekmektedir (Touraine, 1995: 370). Bir sözleşme için gerekli en önemli şey olan rıza, kendiliğinden oluşmuyor ve baskıcı müdahaleler devreye giriyorsa, kurulduğu sanılan demokratik sistemin kuralları kısa zamanda ihlâllere açık hâle gelebilmekte ve demokratik(!) düzeni koruma adına özgürlüklerin kısıtlanması yoluna gidilmektedir.

Rejimlerin kendi varlıklarını devam ettirmeye yönelik eğilimleri olabilir; ancak buradaki önemli nokta, siyasal rejimler açısından, kendini savunma adına yapılan her şeyin ve kullanılan her yöntemin meşru olup olmadığıdır. Diğer bir deyişle, kendini korumak anlamında meşru müdafaıyla, farklı olanı bastırıp tektipleştirme aynı kategoride değerlendirilemezler. Demokrasilerde hiçbir gö-

rüş inanç ve tutum tartışma dışı bırakılmaz. Evrensel hukukun temel ilkelerini ihlâl edip, insan haklarını önemsemeyen bir rejimin kendini koruması meşru kabul edilemez. Bu noktada Atilla Yayla'nın bakış açısı dikkat çekicidir: "Demokratik bir rejimde, eğer gerçekten demokrasiyse, demokrasiyi koruma uğruna hak ve özgürlükler budanamaz" (Yayla, 2000: 47). Bu yaklaşımın bir adım ötesine gidecek olursak şu söylenebilir: Gerçek anlamda demokratik bir rejim, tam da bu niteliğinden dolayı, kendini koruma ihtiyacını belki de hiç hissetmeyecektir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu ise, demokrasinin militanlaşabileceğini savunanların, birçok düşünürce sadece bir yöntem olarak tanımlanan demokrasiyi, nihaî bir amaç olarak formülleştirip statik bir düzlemde ele almalarıdır. İnsanlık tarihi incelendiğinde insanlığın, birçok yönetim şekliyle idare edildiği görülecektir. Bu evrilme süreci içinde bugün demokrasi; hukuk devleti, insan hakları, özgürlükler gibi amaçlara ulaşmada siyasal sistemlere veriler sunan yöntemler bütünü olarak düşünülmelidir. Nitekim Atina'da doğan ve o zamana dek hiç tartışmasız olarak uygulanan kuralları eleştiren bir düşünce akımı olarak doğan Sofizm, sosyal ve siyasal kuralların ve kurumların değişmez şaşmaz değerler olmadıkları, sosyal ve siyasal hayatı düzenleyen örf ve âdetlerin kutsal olmadıkları, bunların aynı zaman dilimi içinde bile ülkeden ülkeye değişebileceklerini savunmuştur (Göze, 1995: 10-11). Öyleyse, yukarıda bahsedilen amaçların yüksek bir seviyede gerçekleştirilebileceği, bir siyasal sistemin engellenmeye çalışılması demokrasiyi engelleme anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak, demokrasi, kemale ermiş, evrilmesini tamamlamış sabit bir kalıp değil; sürekli değişim ve dönüşüm içerisinde olan aktif bir süreç olarak algılanmalıdır. Demokrasinin gelişim sürecinin her aşamasında

diyalog (müzakere) değişmez bir unsur olarak ona ana rengini vermeli, hiçbir sebebe binaen söz konusu unsurun varlığına engel olunmamalıdır. Çünkü demokrasilerde diyalog, yönetilenlerin istek ve iradelerinin yönetenlere aktarılmasını sağlayan tek, aynı zamanda alternatifi bulunmayan mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Demokrasiyi koruma adına diyalog mekanizmasının en önemli araçlarından olan fikir ve ifade hürriyetini sınırlayıcı uygulamalara başvurmak veya toplumsal kesimlerden bazılarını söz konusu haklardan mahrum etmek katılımı, dolayısıyla yönetimin meşruiyetini zedeleyecektir. Kamusal alanda kendi fikirlerini özgürce savunma fırsatından mahrum bırakılan sosyal kesimlerin radikalleşip faaliyetlerini yer altında, illegal bir şekilde sürdürmelerine yol açacaktır. Demokratik katılım kanallarının açık olması durumunda radikal fikirleri yumuşatıcı bir niteliği olan demokrasi, farklı görüşlere yaşam alanı tanınmadığı zaman bu önemli avantajını kullanamayacaktır.

Kaynaklar

Best, Steven, "The Commodification of Reality and the Reality of Commodification: Jean Baudrillard and Postmodernism", *Current Perspectives in Social Theory*, 1989, vol.9.

Burns, Edward McNall, *Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950*, (çev) Alaaddin Şenel, Birey ve Toplum Yayınları, 1984, Ankara.

Canikoğlu, Meltem, *Liberalizm*, BDS Yayınları, 1996, İstanbul.

Çaha, Ömer, "Demokrasi ile Rejim Arasında Türkiye", *Tezkire*, no.17, Ekim-Kasım 2000, s.44-56.

Erdogan, Mustafa, "Demokrasi Aleyhtarlığının Cazibesine ve Demokrasinin Gerçek Dünyasına Dair Bazı Notlar", *Sosyal ve Siyasal Teori*, (der.) Atilla Yayla, Siyasal Kitabevi, 1993, Ankara.

Erdogan, Mustafa, *Demokrasi Lâiklik Resmî İdeoloji*, Liberte Yayınları, 2000, Ankara.

Gellhom, Walter, *Amerikan Hakları*, (çev.) Ünsal Oskay, Türk Siyasî İlimler Derneği Yayınları, 1965, Ankara.

Göze, Ayferi, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, Beta Basım Yayım, 1995, İstanbul.

Güran, Sait, *İfade Hürriyeti Üzerinde İdarenin Yetkileri*, İstanbul, 1969.

Hakyemez, Şevki Yusuf, *Militan Demokrasi Anlayışı ve 1982 Anayasası* (yayınlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, 1999.

Held, David, *Democracy and The Global Order*, London, 1995.

Kapani, Münci, "Hürriyetler Üzerine Gölge" *Milliyet*, 25 Şubat 1965.

Küçük, Mehmet (der.), *Modernite Versus Post-modernite*, Vadi Yayınları, 1994, Ankara.

Lowenstein, Karl, "Militant Democracy and Fundamental Rights", *The American Science Review*, 1937, August.

Payne, Stanley G., *A History of Fascism; 1914-1945*, University of Wisconsin Press, 1995, Wisconsin.

Rawls, John, *A Theory of Justice*, Harvard University Press, 1971, Cambridge.

Sartori, Giovanni, *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş* (çev.) Tuncer Karamustafaoglu, Mehmet Turan, Ankara, 1993.

Selçuk, Sami, *Konuşma*, Liberte Yayınları, 1999, Ankara.

Solmaz, Zelyut H., *İki Ablak Arasında John Rawls ve McIntyre*, Vadi Yayınları, 1991, Ankara.

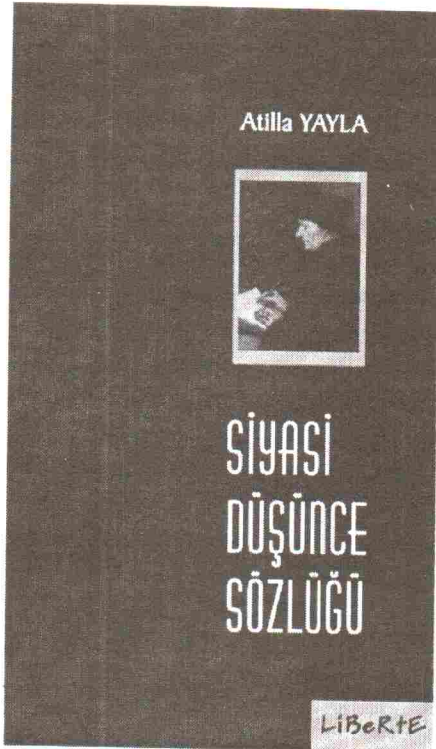
Teziç, Erdoğan, "Kendini Koruyan Demokrasi", *Cumhuriyet*, 3 Şubat 2000.

Touraine, Alain, *Modernliğin Eleştirisi*, (çev.) Hülya Tufan, Yapı Kredi Yayınları, 1995, İstanbul.

Weber, Max, *The Theory of Social and Economic Organization*, (Çev.) Henderson, A. M. ve Talcott Parsons, Oxford University Press, 1947, New York.

Yayla, Atilla, "Demokrasiyi Koruma Kılavuzu", *Karizma*, Nisan-Mayıs-Haziran, 2000.

Yayla, Atilla, *Demokrasiyi Koruma Kılavuzu*, Liberte Yayınları, 2001, Ankara.

Siyasi Düşünce Sözlüğü, siyaset bilimi, siyaset teorisi, hukuk felsefesi, iktisadi düşünce tarihi, bilgi teorisi, ahlâk gibi konularla ilgilenen herkese yardımcı olabilecek bir başucu eserdir. Sözlük, benzer kitaplarda çoğu zaman olduğu gibi kavramların kısa anlamlarını vermekle yetinmemekte, birçok kavramı derinlemesine ele alarak irdelemektedir. Bu, ona, aynı zamanda, klâsik bir sözlük olmaya ilâveten, bir düşünce ve araştırma rehberi olma vasfını kazandırmaktadır.

Siyasi Düşünce Sözlüğü Türkiye'de az bulunan türünün en iyi örneklerinden biri olarak okuyucuyla buluşuyor.

LiBeRtE

kitaplığınızda özgürlüğe yer açın...